

اطلاع‌رسانی پیش از انجام عمل جراحی عمومی

دکتر محمدعلی بشارت*، مریم آقامحمدیگی امامی**، دکتر رضا کریمی نوری***

چکیده

هدف: هدف از انجام این پژوهش، بررسی میزان تأثیر اطلاع‌رسانی بر سطح اضطراب و بهبود بدنی بیماران پس از عمل‌های جراحی فتنی، بواسیر و صفرا برداری بود.

روش: در این پژوهش ۱۸۰ آزمودنی آماده‌ی عمل جراحی به طور تصادفی در دو گروه آزمایشی (۸۶=II) و گواه (۹۴=III) جای داده شدند و مورد بررسی قرار گرفتند. در حالی که همه‌ی بیماران به پرسش‌نامه‌ی اضطراب حالت-صفت اشنیپل برگر در دو نوبت، روز پیش از عمل و یک ساعت پیش از عمل، پاسخ دادند، اطلاع‌رسانی در مورد عمل جراحی و مراقبت‌های معمول پرستاری به دو صورت نوشتاری و گفتاری تنها برای گروه آزمایشی انجام شد. داده‌های پژوهش به کمک آزمون‌های آماری ۱ و تحلیل واریانس تحلیل گردید.

یافته‌ها: این بررسی نشان داد که اطلاع‌رسانی در مورد بیماران گروه آزمایشی، سطح اضطراب حالت را کاهش داده. فرایند بهبود بدنی را تسریع کرده و میزان درد و مصرف مسکن را پایین آورده است. اطلاع‌رسانی نه تنها اضطراب بیماران تحت عمل جراحی را کم کرد بلکه شاخص‌های فیزیولوژیک مانند فشار خون‌های سیستولیک و دیاستولیک و سرعت ضربان قلب را نیز کاهش داد.

نتیجه: اطلاع‌رسانی سبب افزایش پیش‌بینی‌پذیری و کاهش اضطراب می‌شود و با افزایش «مسئولیت‌پذیری»، فرآیند بهبود جسمانی بیماران را تسریع می‌کند.

کلیدواژه: اطلاع‌رسانی، آموزش، آمادگی، اضطراب، جراحی عمومی

* دکترای تخصصی روانشناسی بالینی، دانشیار دانشگاه تهران، گروه روانشناسی. تهران، صندوق پستی ۶۴۵۶-۱۴۱۵۵ (نویسنده مسئول).
E-mail: besharat2000@yahoo.com

** کارشناس ارشد روانشناسی، گروه روانشناسی دانشگاه تهران. صندوق پستی ۶۴۵۶-۱۴۱۵۵.

*** دکترای تخصصی روانشناسی بالینی، دانشیار دانشگاه تهران، گروه روانشناسی. صندوق پستی ۶۴۵۶-۱۴۱۵۵.

مقدمه

اطلاع‌رسانی در مورد بیماری، فرایند عمل جراحی و مراقبت‌های پزشکی بر میزان اضطراب، درماندگی و پیامدهای پس از عمل، مانند سرعت سازش روانشناختی و بهبود بدنی اثر می‌گذارد. پژوهش‌های انجام شده بر نقش مؤثر اطلاع‌رسانی پیش از عمل جراحی در افزایش سازش روانشناختی و سرعت بهبود بدنی بر حسب متغیرهایی مانند مدت بستری، عوارض پس از عمل جراحی، سطح اضطراب بیمار، متغیرهای فیزیولوژیکی و رضایت عمومی بیمار تأکید دارند (جانستون^۱ و وگل^۲، ۱۹۹۳؛ دوین^۳، ۱۹۹۲؛ هاتاوی^۴، ۱۹۸۶). هم‌چنین پژوهش‌های مشابهی درباره‌ی عمل‌های جراحی صفرا برداری^۵ (لوسک^۶، گرنیر^۷، کرواک^۸ و ریدی^۹، ۱۹۸۴)، زنان و زایمان (والاس^{۱۰}، ۱۹۸۴)، قلب (بیموزر^{۱۱} و هگاروین^{۱۲}، ۱۹۹۹؛ ماehler^{۱۳} و کولیک^{۱۴}، ۱۹۹۸؛ مور^{۱۵}، ۱۹۹۶)، ارتوپدی (دالتوری^{۱۶}، مورلینو^{۱۷}، ایتون^{۱۸}، پوس^{۱۹} و لیانگ^{۲۰}، ۱۹۹۸؛ گامون^{۲۱} و مالهولند^{۲۲}، ۱۹۹۶) و عمومی (ابراهیمی، ۱۳۷۱؛ مشهودی، ۱۳۷۵) انجام شده و تأثیرات مثبت اطلاع‌رسانی را بر متغیرهای پیش گفته گزارش کرده‌اند. نقش اطلاع‌رسانی در کاهش درد بیماران تحت عمل جراحی نیز به منزله‌ی یک شاخص بهبودی در بسیاری از پژوهش‌ها نشان داده شده است (جانسون^{۲۳}، ۱۹۷۳؛ ریدینگ^{۲۴}، ۱۹۸۲؛ سالس^{۲۵} و ون^{۲۶}، ۱۹۸۹؛ والرند^{۲۷}، والرند و هفت^{۲۸}، ۱۹۹۴؛ وشال^{۲۹}، ۱۹۸۰؛ ولس^{۳۰}، هوارد^{۳۱}، نولین^{۳۲} و وارگاس^{۳۳}، ۱۹۸۶). برخی از پژوهش‌ها نیز اطلاع‌رسانی را در زمینه‌ی کاهش درد و سایر پیامدهای عمل جراحی مؤثر ندانسته‌اند (جانسون، ۱۹۷۳؛ ریدینگ، ۱۹۸۶؛ زیمر^{۳۴}، ۱۹۸۳؛ لانگر^{۳۵}، جنیس^{۳۶} و ولفر^{۳۷}، ۱۹۷۵). پژوهش حاضر تأثیر اطلاع‌رسانی را بر اضطراب و بهبود جسمانی در بیماران تحت عمل جراحی عمومی بر حسب فرضیه‌های زیر مورد بررسی قرار داده است:

۱- اطلاع‌رسانی پیش از عمل جراحی، اضطراب حالت را در بیماران تحت عمل جراحی کاهش می‌دهد،

۲- تأثیر اطلاع‌رسانی پیش از عمل جراحی، بر میزان اضطراب حالت بیماران تحت عمل جراحی بزرگ (صفرا برداری) در مقایسه با بیماران تحت عمل جراحی کوچک (جراحی فتق و بواسیر) متفاوت است، و

۳- اطلاع‌رسانی پیش از عمل جراحی، فرایند بهبودی کوتاه مدت بیماران تحت عمل جراحی را تسریع می‌کند.

از آنجا که در بسیاری از پژوهش‌های انجام شده به نقش جنسیت و نوع عمل جراحی توجه اندکی شده در این پژوهش نقش این دو عامل نیز بر چگونگی تأثیر اطلاع‌رسانی مورد بررسی قرار گرفته است.

روش

جامعه‌ی آماری این پژوهش بیماران آماده‌ی یکی از عمل‌های جراحی فتق، بواسیر و صفرا برداری بودند که به صورت انتخابی^{۳۸} و نه بر اثر فوریت^{۳۹} در بخش‌های جراحی مردان و زنان بیمارستان سوم شعبان تهران در فاصله‌ی زمانی آذرماه ۱۳۷۸ تا تیرماه ۱۳۷۹ بستری شده بودند. ۱۸۰ بیمار در دامنه‌ی سنی ۴۵-۱۸ سال به روش نمونه‌گیری پی‌درپی^{۴۰} انتخاب شدند. داشتن دست کم تحصیلات پنجم ابتدایی، نداشتن سابقه‌ی اعتیاد به مواد مخدر، نداشتن تجربه‌ی پیشین جراحی،

1- Johnston	2- Voegele
3- Devine	4- Hathaway
5- cholecystectomy	6- Levesque
7- Grenier	8- Kerouac
9- Reidy	10- Wallace
11- Bymoser	12- Hgarvin
13- Mahler	14- Kulik
15- Moore	16- Daltory
17- Morlino	18- Eaton
19- Poss	20- Liang
21- Gammon	22- Mulholland
23- Jahnson	24- Reading
25- Suls	26- Wan
27- Vallerand	28- Heft
29- Voshall	30- Wells
31- Howard	32- Nowlin
33- Vargas	34- Zimer
35- Langer	36- Janis
37- Wolfer	38- elective
39- emergency	40- consequitive referrals

۱- پرسش‌نامه‌ی اضطراب حالت- صفت اشیپیل برگر:
این پرسش‌نامه دارای دو زیرمقیاس می‌باشد: بیست پرسش برای اضطراب حالت و بیست پرسش برای اضطراب صفت. در پاسخ به پرسش‌های این مقیاس آزمودنی‌ها شدت اضطراب خود را نشان می‌دهند. دامنه‌ی نمره‌ها در هر دو زیرمقیاس بین ۸۰-۲۰ می‌باشد. ضرایب همبستگی این پرسش‌نامه با مقیاس اضطراب آشکار تیلور^۳ از ۰/۷۹ تا ۰/۸۳ گزارش شده است (اشپیل برگر، ۱۹۸۳). ضریب آلفای کرونباخ برای سنجش همسانی درونی^۴ پرسش‌های زیرمقیاس اضطراب حالت ۰/۹۲ و برای اضطراب صفت ۰/۹۰، و پایایی بازآزمایی^۵ پرسش‌نامه برای زیرمقیاس اضطراب حالت ۰/۶۲ و برای زیرمقیاس اضطراب صفت ۰/۷۶ گزارش شده است (همان‌جا). ویژگی‌های روان‌سنجی پرسش‌نامه‌ی اضطراب حالت- صفت در هنجاریابی فرم ایرانی در مورد یک نمونه‌ی دانشجویی به شرح زیر گزارش شده است: ضرایب همبستگی با مقیاس اضطراب آشکار تیلور برای اضطراب حالت ۰/۷۶ و برای اضطراب صفت ۰/۸۴؛ ضرایب همبستگی با مقیاس روان رنجوری گرای^۶ پرسش‌نامه‌ی شخصیت آیزنک برای اضطراب حالت در دختران ۰/۶۱ و در پسران ۰/۵۶، و برای اضطراب صفت در دختران ۰/۸۲ و در پسران ۰/۶۶؛ آلفای کرونباخ برای پرسش‌های زیرمقیاس اضطراب حالت از ۰/۸۹ تا ۰/۹۱ و برای زیرمقیاس اضطراب صفت از ۰/۸۷ تا ۰/۹۰؛ پایایی بازآزمایی در یک دوره‌ی سه ماهه برای اضطراب حالت ۰/۳۹ و برای اضطراب صفت ۰/۶۷ (پناهی شهری، ۱۳۷۲).

۲- برگه‌ی ویژگی‌های جمعیت شناختی شامل اطلاعاتی در زمینه‌ی سن، جنس، وضعیت تحصیلی، نوع عمل جراحی و سایر اطلاعات شخصی آزمودنی.

وجود اضطراب صفت^۱ پایین و دارا بودن سلامت عمومی از معیارهای شرکت در این پژوهش تعیین گردید. این افراد به صورت تصادفی در دو گروه آزمایش (n=۸۶) و گواه (n=۹۴) مورد بررسی قرار گرفتند.

نخست علایم حیاتی (فشار خون سیستولیک و دیاستولیک، سرعت ضربان قلب) در همه‌ی بیماران دو گروه اندازه‌گیری شد. سپس مقیاس‌های اضطراب حالت و اضطراب صفت پرسش‌نامه‌ی اضطراب حالت- صفت اشیپیل برگر^۲ (اشپیل برگر، ۱۹۸۳) تکمیل گردید. پس از تکمیل این دو مقیاس، افراد گروه آزمایش اطلاعاتی درباره‌ی عمل جراحی، چگونگی بهبودی و مراقبت‌های معمول بیمارستانی دریافت کردند. به شماری از آزمودنی‌های گروه آزمایش (n=۴۳)، تنها اطلاعات شفاهی ارایه شد و به گروه دیگری (n=۴۳) اطلاعات شفاهی و کتبی هم‌زمان ارایه گردید. آماده‌سازی و اطلاع‌رسانی به هر یک از آزمودنی‌های گروه آزمایش به صورت انفرادی صورت گرفت که نزدیک به ۳۰ دقیقه طول می‌کشید. در گروه گواه، علایم حیاتی بیماران اندازه‌گیری شد و پرسش‌نامه‌ی اضطراب حالت- صفت اشیپیل برگر تکمیل گردید، اما هیچ‌گونه اطلاعاتی به آنها داده نشد. یک ساعت پیش از عمل جراحی، بیماران هر دو گروه آزمایش و گواه مقیاس اضطراب حالت را دوباره تکمیل کردند و علایم حیاتی بلافاصله پیش از بیهوشی اندازه‌گیری شد. میزان درد ناحیه‌ی جراحی در فواصل شش و دوازده ساعت پس از جراحی به وسیله خود بیمار با بهره‌گیری از مقیاس شبیه‌سازی بینایی مشخص گردید. شمار موارد درخواست مسکن از سوی بیمار، میزان مسکن به‌کار برده شده از زمان ترخیص از اتاق بهبودی پس از جراحی و زمان شروع فعالیت‌های حرکتی بیمار یادداشت شد. گردآوری داده‌ها توسط نویسندگی دوم مقاله که از آموزش‌های لازم برای گردآوری داده‌ها برخوردار گردیده است، انجام شد. ابزارهای به‌کار برده شده در این پژوهش به شرح زیر بود:

1- trait anxiety
2- Spielberger State-Trait Anxiety Questionnaire
3- Tylor
4- internal consistency
5- test-retest reliability
6- neuroticism

۳- فهرست علائم حیاتی (شامل فشار خون سیستولیک و دیاستولیک، سرعت ضربان قلب و درجه‌ی حرارت) که روز پیش از عمل جراحی و صبح روز عمل اندازه‌گیری می‌شود.

یکی از روش‌های اندازه‌گیری درد، مقیاس شبیه‌سازی بینایی (VAS)^۱ است. در این روش افزون بر این که به سرعت اطلاعاتی در مورد درد به دست می‌آید، اطلاعات به دست آمده از آن را می‌توان به صورت عددی اندازه‌گیری نمود. رایج‌ترین شیوه‌ی این مقیاس یک خط افقی یا عمودی ۱۰ سانتی‌متری است که در یک انتهای آن نوشته می‌شود «هیچ دردی احساس نمی‌کنید» و در انتهای دیگر آن «بدترین دردی که احساس کرده‌اید» (یا جملاتی مشابه آن) نوشته می‌شود (نگاره‌ی درد). بیمار می‌تواند نقطه‌ای را روی این خط ۱۰ سانتی‌متری علامت بزند که نشان‌دهنده‌ی شدت درد وی باشد. فاصله‌ی نقطه‌ای که بیمار علامت می‌زند تا نقطه‌ی کمترین میزان درد را می‌توان به صورت یک شاخص عددی برای شدت درد به کار برد (وال^۲ و ملزاک^۳، ۱۹۹۴). این روش را برای بیماران بدحال نیز می‌توان به کار برد. کافی است یک قلم را در طول خط عمودی، پایین یا بالا ببریم و بیمار با اشاره‌ی سر، محل درد خود را تعیین کند، یا می‌توان از ده انگشت استفاده کرد به طوری که هر انگشت نمایش یک سانتی‌متر باشد (بونیکا^۴، ۱۹۹۰).

۴- کتابچه‌ی اطلاعات عمومی و اختصاصی: این کتابچه دربردارنده‌ی آن دسته از اطلاعات عمومی است که یک بیمار بدون توجه به نوع عمل، طی فرایند درمان، از زمان بستری شدن تا پس از عمل و بالاخره پس از ترخیص، تجربه خواهد کرد. هم‌چنین دربردارنده‌ی اطلاعات اختصاصی درباره‌ی بیماری فرد و اقدامات جراح در راستای بهبودی بیمار می‌باشد. هم‌چنین اطلاعات مربوط به مراقبت‌های معمول بهداشتی، روند جراحی و

احساس‌های احتمالی به بیمار ارایه می‌گردید. هدف از تهیه‌ی این کتابچه، کمک به بیمار در راستای پیش‌بینی فرایند و روش‌های درمانی است که بیمار با آن روبرو خواهد شد. داده‌های پژوهش به کمک آزمون آماری t و تحلیل واریانس تحلیل گردید.

یافته‌ها

مقایسه‌ی دو گروه آزمایش و گواه برحسب متغیر اضطراب حالت به کمک آزمون آماری t تفاوت معنی‌داری را نشان نداد. این یافته بیانگر آن است که سطح اضطراب حالت در دو گروه آزمایش و گواه در روز پیش از عمل جراحی تفاوت معنی‌داری نداشته است. در مرحله‌ی بعد، دو گروه پس از اطلاع‌رسانی، برحسب اضطراب حالت روز عمل مقایسه شدند و آزمون t برپایه‌ی تفاضل نمره‌های اضطراب روز پیش از عمل و روز عمل دو گروه محاسبه شد. نتیجه‌ی این آزمون نشان‌دهنده‌ی تفاوت معنی‌دار میان دو گروه از نظر سطح اضطراب حالت آنان در روز عمل می‌باشد ($t=7/99$, $p<0/001$) (جدول ۱). این یافته بیانگر آن است که اطلاع‌رسانی پیش از عمل جراحی باعث کاهش اضطراب حالت در بیماران شده است (تأیید فرضیه‌ی اول پژوهش).

از آنجا که شاخص‌های فیزیولوژیکی فشار خون و سرعت ضربان قلب ارتباط بسیار نزدیک با سطح اضطراب فرد دارند، این دو شاخص نیز در روز پیش از عمل و روز عمل اندازه‌گیری شدند. نتایج نشان داد که تفاوت میانگین‌های فشارخون سیستولیک ($p<0/001$ ، $F=17/986$)، فشارخون دیاستولیک ($p<0/001$ ، $F=7/963$) و سرعت ضربان قلب ($p<0/001$ ، $F=45/990$) دو گروه از نظر آماری معنی‌دار است. بنابراین در تأیید فرضیه‌ی اول پژوهش، افزون بر این که اضطراب گروه آزمایش در روز عمل پایین‌تر از گروه گواه بود، شاخص‌های فیزیولوژیکی فشارخون‌های سیستولیک

1- Visual Analogue Scale 2- Wall
3- Melzak 4- Bonica

جدول ۱- نتایج آزمون t برای مقایسه‌ی تفاضل نمره‌های آزمودنی‌های دو گروه آزمایش و گواه در متغیر اضطراب
حالت روز پیش از عمل و روز عمل

شاخص	تعداد	میانگین	انحراف معیار	خطای معیار	ارزش t	درجه‌ی آزادی	سطح معنی‌داری
گروه آزمایش	۸۶	۴/۴۶	۷/۶۶	۰/۸۲	۶/۹۹	۱۷۸	۰/۰۰۱
گواه	۹۴	-۶/۲۴	۷/۱۵	۰/۷۳			

بر اساس نوع اطلاع‌رسانی و نوع جراحی معنی‌دار است و نه بر اساس اثرات تعاملی این متغیرها (رد فرضیه‌ی دوم پژوهش).

فرضیه‌ی سوم پژوهش در مورد تأثیر اطلاع‌رسانی پیش از عمل جراحی بر فرآیند بهبودی کوتاه مدت بیماران بر حسب سه متغیر شروع حرکت، میزان درد پس از عمل و میزان داروی مسکن مصرف شده پس از عمل بررسی شد. نتایج تحلیل واریانس عاملی در مورد تأثیر اطلاع‌رسانی بر تسریع روند بهبودی بیماران جراحی بر حسب متغیر شروع حرکت پس از عمل جراحی نشان داد که تفاوت میانگین‌های شروع حرکت در دو گروه معنی‌دار است ($F=۱۶۳/۴۶۷, p<۰/۰۰۱$)، اما تفاوت میانگین‌های شروع حرکت بر اساس جنس و سطح تحصیل و هم‌چنین اثرهای تعاملی این متغیرها از نظر آماری معنی‌دار نبود. بنابراین، با در نظر گرفتن میانگین شروع حرکت در گروه‌های آزمایش ($M=۶/۱۳$ ساعت) و گواه ($M=۱۵/۲۱$ ساعت)، می‌توان دریافت که گروه آزمایش در مقایسه با گروه گواه در مدت زمان کوتاه‌تری پس از عمل، شروع به حرکت کرده‌اند (جدول ۲).

و دیاستولیک و سرعت ضربان قلب نیز در این گروه در سطح پایین‌تری قرار داشت.

در بررسی تأثیر اطلاع‌رسانی پیش از عمل جراحی در دو جنس، مقایسه‌ی نمره‌ی زنان و مردان گروه آزمایش در زمینه‌ی متغیر اضطراب حالت روز عمل به کمک آزمون آماری t تفاوت معنی‌داری را نشان نداد. مقایسه‌ی نمره‌های اضطراب حالت زنان و مردان گروه آزمایش در روز پیش از عمل نیز به کمک آزمون t تفاوت معنی‌داری را نشان نداد.

از آن‌جا که عمل صفرابرداری تنها در زنان مورد بررسی قرار گرفته بود، تأثیر اطلاع‌رسانی بر اضطراب حالت روز عمل با توجه به نوع جراحی (جراحی بزرگ صفرابرداری در مقابل جراحی‌های کوچک فتق و بواسیر)، در این جنس مورد بررسی قرار گرفت. نتایج آزمون t تفاوت معنی‌داری میان زنان دو گروه نشان نداد. سپس برای بررسی اثرات اصلی و تعاملی متغیرهای نوع اطلاع‌رسانی و نوع جراحی بر اضطراب حالت روز عمل در این دسته از آزمودنی‌های گروه آزمایش، تحلیل واریانس عاملی به کار گرفته شد. نتایج نشان داد که تفاوت میانگین‌های اضطراب روز عمل نه

جدول ۲- نتایج تحلیل واریانس عاملی شروع حرکت بر حسب جنسیت و سطح تحصیل در دو گروه آزمایش و گواه

منبع تغییر	شاخص	مجموع مجذورات	درجه‌ی آزادی	میانگین مجذورات	نمره‌ی F	سطح معنی‌داری
گروه	۳۷۰۶/۷۲۳	۱	۳۷۰۶/۷۲۳	۱۶۳/۴۶۷	۰/۰۰۰	
جنس	۳۴/۶۴۵	۱	۳۴/۶۴۵	۱/۵۲۸	N.S.	
سطح تحصیل	۵۱/۵۷۷	۱	۵۱/۵۷۷	۲/۲۷۵	N.S.	
جنس × گروه	۴۴/۷۰۳	۱	۴۴/۷۰۳	۱/۹۷۱	N.S.	
گروه × سطح تحصیل	۲/۴۷۴	۱	۲/۴۷۴	۰/۰۰۰	N.S.	
جنس × سطح تحصیل	۲/۴۱۲	۱	۲/۴۱۲	۰/۱۰۶	N.S.	
گروه × جنس × سطح تحصیل	۹/۷۸۱	۱	۹/۷۸۱	۰/۴۳۱	N.S.	

متغیر دیگر بهبودی مورد بررسی، درد ۶ و ۱۲ ساعت پس از عمل جراحی بود. نتایج تحلیل واریانس عاملی نشان داد که تفاوت میانگین‌های درد ۶ ساعت ($F=133/2$) و نیز ۱۲ ساعت ($F=149/7$) پس از عمل در دو گروه معنی‌دار بود ($p<0/001$)، در حالی که اثرات جنس و سطح تحصیل و نیز اثرات تعاملی هر یک از این متغیرها بر میزان درد، از نظر آماری معنی‌دار نبود (جدول ۳).

میانگین درد ۶ ساعت و ۱۲ ساعت پس از عمل جراحی در گروه آزمایش به ترتیب ۳/۳۰ و ۲/۵۸ ساعت و در گروه گواه نیز ۶/۹۰ و ۶/۱۰ ساعت بود. به این ترتیب گروه آزمایش کمتر از گروه گواه در هر دو مقطع زمانی درد تجربه کرده است.

سومین متغیر بهبودی که مورد بررسی قرار گرفت شمار موارد درخواست داروی مسکن از سوی بیمار بود. جدول ۴ نتایج تحلیل واریانس عاملی درخواست

داروی مسکن را نشان می‌دهد. همان‌گونه که ملاحظه می‌شود تفاوت میانگین‌های درخواست داروی مسکن در دو گروه از نظر آماری معنی‌دار است ($p<0/001$). میانگین درخواست داروی مسکن در گروه آزمایش ۱/۵۰ و در گروه گواه ۲/۸۵ بار بود. بنابراین در گروه آزمایش موارد درخواست مسکن کمتر از گروه گواه بوده است. این تفاوت معنی‌دار در دو جنس زن و مرد نیز دیده شد ($F=8/524$, $p=0/004$). به بیان دیگر اثر جنسیت بر میزان درخواست مسکن معنی‌دار بوده است. میانگین درخواست مسکن در مردان ۱/۸۶ و در زنان ۲/۴۵ بار بود. افزون بر اثرات اصلی گروه و جنس، اثرات تعاملی گروه و جنس ($F=5/252$, $p<0/05$) و نیز جنس و سطح تحصیل ($F=7/809$, $p<0/01$) بر شمار دفعات درخواست داروی مسکن، از نظر آماری معنی‌دار بود.

جدول ۳- نتایج تحلیل واریانس عاملی برحسب درد پس از عمل در دو گروه آزمایش و گواه

منبع تغییر گروه	مجموع مجذورات	درجه‌ی آزادی	میانگین مجذورات	نمره‌ی F	سطح معنی‌داری
درد ۶ ساعت	۵۹۲/۱۵۰	۱	۵۹۲/۱۵۰	۱۳۳/۲	۰/۰۰۰
	۵۴۹/۸۲۹	۱	۵۴۹/۸۲۹	۱۴۹/۷	۰/۰۰۰
جنس	۵/۴۸۶	۱	۵/۴۸۶	۱/۲۳۴	N.S.
	۹/۶۲۳	۱	۹/۶۲۳	۲/۶۲۰	N.S.
سطح تحصیل	۳/۰۴۵	۱	۳/۰۴۵	۰/۰۰۷	N.S.
	۸/۷۵۵	۱	۸/۷۵۵	۲/۳۸۴	N.S.
جنس × گروه	۰/۴۸۱	۱	۰/۴۸۱	۰/۱۰۸	N.S.
	۰/۱۷۷	۱	۰/۱۷۷	۰/۰۴۸	N.S.
گروه × سطح تحصیل	۷/۱۳۹	۱	۷/۱۳۹	۱/۶۰۵	N.S.
	۱/۲۴۵	۱	۱/۲۴۵	۰/۳۳۹	N.S.
جنس × سطح تحصیل	۵/۱۹۹	۱	۵/۱۹۹	۰/۰۰۱	N.S.
	۰/۷۶۵	۱	۰/۷۶۵	۰/۲۰۸	N.S.
گروه × جنس × سطح تحصیل	۴/۳۱۹	۱	۴/۳۱۹	۰/۹۷۱	N.S.
	۲/۲۰۲	۱	۲/۲۰۲	۰/۶۰۰	N.S.

جدول ۴- نتایج تحلیل واریانس عاملی تعداد درخواست مسکن بر حسب جنس و سطح تحصیل در دو گروه آزمایش و

گواه

منبع تغییر	مجموع مجذورات	درجه‌ی آزادی	میانگین مجذورات	نمره‌ی F	سطح معنی‌داری
گروه	۸۱/۹۸۰	۱	۸۱/۹۸۰	۳۴/۳۶۴	۰/۰۰۰
جنس	۲۰/۳۳۵	۱	۲۰/۳۳۵	۸/۵۲۴	۰/۰۰۴
سطح تحصیل	۸/۲۲۸	۱	۸/۲۲۸	۳/۴۴۹	N.S.
جنس × گروه	۱۲/۵۲۹	۱	۱۲/۵۲۹	۵/۲۵۲	۰/۰۲۳
گروه × سطح تحصیل	۴/۹۲۸	۱	۴/۹۲۸	۲/۰۶۶	N.S.
جنس × سطح تحصیل	۱۶/۲۴۳	۱	۱۶/۲۴۳	۶/۸۰۹	۰/۰۱۰
گروه × جنس × سطح تحصیل	۸/۸۲۱	۱	۸/۸۲۱	۳/۶۹۷	N.S.

بحث

این بررسی نشان داد که اطلاع‌رسانی نه تنها اضطراب بیماران تحت عمل جراحی را کاهش می‌دهد، بلکه برخی شاخص‌های فیزیولوژیک مانند فشار خون‌های سیستولیک و دیاستولیک و سرعت ضربان قلب را نیز پایین می‌آورد. این یافته که با یافته‌های پژوهش‌های پیشین (بیموزر و هگاروین، ۱۹۹۹؛ لانگر و همکاران، ۱۹۷۵؛ مشهودی، ۱۳۷۵؛ والاس، ۱۹۸۴) هم‌سو است، به چند صورت تبیین می‌شود. یک تبیین احتمالی این است که آرایه‌ی اطلاعات درست به بیمار می‌تواند «پیش‌بینی‌پذیری» را افزایش دهد (دیماتئو، ۱۹۹۰). توانایی پیش‌بینی یک رویداد تنش‌زا حتی اگر فرد نتواند بر آن کنترل داشته باشد از شدت تنیدگی آن می‌کاهد. احتمال دوم ایجاد «طرحواره‌ی واقع‌بینانه» در بیماران است. ما تصورات ذهنی یا طرحواره‌هایی از تجربیات پیشین خود داریم که رفتار ما را سمت‌وسو می‌دهند. از این رو آماده کردن بیماران به کمک آرایه‌ی اطلاعات در مورد تجربه‌های آینده، آنها را در شکل دادن به طرحواره‌ی واقع‌بینانه یاری می‌دهد. احتمال سوم ایجاد «ارزیابی درست از موقعیت» در بیماران است. واکنش هیجانی بیمار که در اثر عمل جراحی به عنوان یک موقعیت تنش‌زا ایجاد می‌شود، بستگی به چگونگی ارزیابی فرد از آن دارد. بنابراین آرایه‌ی اطلاعات درست بهداشتی بر ارزیابی بیمار از عمل

Andeeshah
Va
Raftar
اندیشه و رفتار
۷۴

جراحی و در نهایت بر واکنش هیجانی وی تأثیر می‌گذارد. هم‌چنین اطلاع‌رسانی در ایجاد «انتظارات دقیق» در بیماران (آنچه رخ خواهد داد و آنچه احساس خواهد شد) مؤثر است و بیمار را برمی‌انگیزاند تا فرایند جراحی را در ذهن مرور، و انتظارات و چشم‌داشت‌های خود را مشخص کند (لونتال^۲، براون^۳، هاجام^۴ و انگ‌کوئیست^۵، ۱۹۷۹).

این بررسی نشان داد که تفاوت تأثیر اطلاع‌رسانی بر سطح اضطراب بیماران در جراحی‌های بزرگ و کوچک از نظر آماری معنی‌دار نیست. برای تبیین این یافته‌ی پژوهش باید گفت اطلاعات عمومی بیماران در مورد دو نوع عمل جراحی در آنها انتظاراتی متفاوت ایجاد می‌کند. انتظار درد بیشتر پس از یک عمل جراحی بزرگ‌تر، بیمار را از نظر روانی آماده می‌سازد تا درد بیشتری را بپذیرد. برعکس، انتظار درد کمتر به دنبال عمل جراحی کوچک‌تر و ساده‌تر آمادگی‌های روانی بیمار را برای روبه‌رو شدن با درد فراهم نمی‌کند. از این رو هنگامی که بیمار مبتلا به بواسیر برخلاف اطلاعات و انتظاراتی که دارد، با دردی بسیار شدید که تا ۲۴ ساعت پس از عمل ادامه دارد روبه‌رو می‌شود - واقعیتی که در تعارض با انتظار پیشین می‌باشد - درد

1- Dimatteo
2-Leventhal
3- Brown
4- Hacham
5- Engquist

بیشتری احساس می‌کند و این تناقض مانع تأثیر اطلاع‌رسانی بر کاهش سطح اضطراب وی می‌گردد.

یکی از پرسش‌هایی که پژوهش حاضر کوشش در پاسخ به آن را داشت این بود که آیا اطلاع‌رسانی پیش از عمل می‌تواند روند بهبود بدنی بیماران تحت جراحی را شتاب دهد؟ برپایه‌ی یافته‌های این پژوهش پاسخ به این پرسش مثبت است. این بررسی نشان داد که اطلاع‌رسانی پیش از مداخله‌های جراحی، پیامدهای بدنی مثبت را در بر دارد. این یافته هم‌سو با یافته‌های پژوهش‌های پیشین (ملامد^۱، دربورن^۲ و هرمکز^۳، ۱۹۸۳؛ لوسک و همکاران، ۱۹۸۴؛ والاس، ۱۹۸۴؛ مور، ۱۹۹۶؛ گامون و مالهولند، ۱۹۹۶؛ ماهلر، کولیک، ۱۹۹۸) می‌باشد. افزون بر تبیین‌های پیش‌گفته، اطلاع‌رسانی باعث افزایش «مسئولیت‌پذیری» در بیمار می‌گردد.

این بررسی نشان داد که اطلاع‌رسانی در مورد علت درد و روش‌های کنترل آن، میزان درد بیماران را در گروه آزمایش کاهش داده است. این یافته‌ی پژوهش با یافته‌های پژوهشی گزارش شده از سوی جانسون (۱۹۷۳)، وشال (۱۹۸۰)، والاس (۱۹۸۶)، چاپمن^۴ (۱۹۸۷) و والرند و همکاران (۱۹۹۴) هماهنگ است. چگونگی تأثیر اطلاع‌رسانی بر کاهش میزان درد پس از عمل را می‌توان برپایه‌ی ایجاد «نگرش‌های واقع‌بینانه در مورد درد» توجیه نمود. بسیاری از بیماران نگرش‌های نادرستی پیرامون درد دارند. برخی از آنها ممکن است به طور کلی احتمال وجود درد را نادیده بگیرند و از این رو درد پس از عمل را بسیار شدید ارزیابی کنند. بنابراین ارایه‌ی اطلاعات کافی به بیماران در زمینه‌ی آنچه برای آنها رخ خواهد داد و دردی که خواهند داشت، همراه با اطمینان خاطر بخشیدن به بیماران، در کاهش میزان درد پس از عمل مؤثر خواهد بود.

این بررسی نشان داد که اطلاع‌رسانی، میزان داروی مسکن درخواست‌شده را در گروه آزمایش کاهش می‌دهد. این یافته با یافته‌های پژوهش‌های پیشین

(گامون و مالهولند، ۱۹۹۶؛ والاس، ۱۹۸۶) هم‌سو است. افزون بر آن، ارایه‌ی اطلاعات باعث افزایش «مسئولیت‌پذیری» در بیمار می‌گردد و احساس مسئولیت، تلاش و همکاری هر چه بیشتر بیمار را در راستای رسیدن به بهبودی فراهم می‌آورد. این بیماران زودتر از بیماران گروه گواه از تخت پایین می‌آیند و شروع به حرکت می‌کنند. همین فعالیت‌های سبک بدنی در کاهش درد ناحیه‌ی عمل مؤثر است و نیاز به مسکن را کاهش می‌دهد.

از آن‌جا که آزمودنی‌های پژوهش همه از سطوح متوسط و پایین اجتماعی - اقتصادی جامعه بوده‌اند، تعمیم‌پذیری یافته‌ها محدود می‌شود. اندازه‌گیری غیرمستقیم درد بیماران، تنها برپایه‌ی میزان داروی مسکن مصرفی انجام گرفت. سنجش نسبت میزان داروی مصرف‌شده با وزن بیمار، دقت اندازه‌گیری میزان درد را افزایش می‌دهد.

با توجه به آن‌که آزمون‌های پیش از عمل و پس از عمل در این بررسی به وسیله‌ی یک پژوهشگر انجام شده‌اند، گردآوری اطلاعات به کمک پژوهشگران مستقل در مراحل مختلف پژوهش، می‌تواند احتمال سوگیری به نفع فرضیه‌های پژوهش را از میان بردارد.

سپاسگزاری

از بیماران و کارکنان محترم بیمارستان سوم شعبان در بخش‌های جراحی زنان و مردان که بدون همکاری آنها این پژوهش به انجام نمی‌رسید صمیمانه قدردانی و سپاسگزاری می‌شود.

منابع

ابراهیمی، ناهید (۱۳۷۱). *بررسی تأثیر ارتباط درمانی بر کاهش میزان تنیدگی بیمارانی که عمل جراحی قلب باز دارند*. پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد پرستاری، دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی - درمانی شهید بهشتی.

- components of pain. *Journal of Personality and Social Psychology*, 27, 261-275.
- Johnston, M., & Voegelé, C. (1993). Benefits of psychological preparation for surgery: a meta-analysis. *Annals of Behavioral Medicine*, 15, 245-256.
- Langer, E. J., Janis, I. L., & Wolfer, J. A. (1975). Reduction of psychological stress in surgical patients. *Journal of Experimental Social Psychology*, 11, 155-165.
- Lazarus, R. S., & Folkman, M. (1984). *Stress, appraisal and coping*. New York: Springer Publishing Co.
- Leventhal, H., Brown, D., Hacham, S., & Engquist, G. (1979). Effects of preparatory information about sensations, threat of pain, and attention on cold pressor distress. *Journal of Personality and Social Psychology*, 37, 688-714.
- Levesque, L., Grenier, R., Kerouac, S., & Reidy, M. (1984). Evaluation of a presurgical group program given at different times. *Research in Nursing and Health*, 7, 227-236.
- Mahler, H. I. M., & Kulik, J. A. (1998). Effects of preparatory videotapes on self-efficacy beliefs and recovery from coronary bypass surgery. *Annals of Behavioral Medicine*, 20, 39-46.
- Melamed, B. G., Dearborn, M., & Hermez, D. A. (1983). Necessary consideration for surgery preparation: age and previous experience. *Journal of Psychosomatic Medicine*, 45, 517-525.
- Moore, S. M. (1996). The effects of a discharge information intervention on recovery outcomes following coronary artery bypass surgery. *International Journal of Nursing Studies*, 33, 181-189.
- Reading, A. E. (1982). The effects of psychological preparation on pain and recovery after minor gynecological surgery. *Journal of Personality and Social Psychology*, 42, 100-105.
- پناهی شهری، محمود (۱۳۷۲). *بررسی مقدماتی روایی - اعتبار و نرم‌یابی پرسش‌نامه‌ی صفت - حالت اضطراب انجیل برگر*. پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد روانشناسی، دانشگاه تربیت مدرس.
- مشهودی، مجید (۱۳۷۵). *بررسی تأثیر روش اطلاع‌رسانی بر سطح اضطراب بیماران عمل جراحی عمومی*. پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد روانشناسی، دانشگاه تربیت مدرس.
- Bonica, J. (1990). *The management of pain*, (2nd ed). London: Lea & Febiger. (p.p. 581-595).
- Bymoser, D. K., & Hgarvin, K. (1999). Stress during mechanical ventilation benefit of having concrete objective information before cardiac surgery. *American Journal of Critical Care*, 159, 118-126.
- Chapman, C. R. (1987). Psychological control of acute pain in medical settings. *Journal of Pain and Symptom Management*, 2, 229-231.
- Daltory, L. H., Morlino, C. I., Eaton, H. M., Poss, R., & Liang, M. H. (1998). Preparative education for total hip and knee replacement patients. *Arthritis Care and Research*, 11, 469-478.
- Devine, E. C. (1992). Effects of psychoeducational care for adult surgical patients: a meta-analysis of 191 studies. *patients Education and Counseling*, 19, 129-142.
- Dimatteo, R. M. (1990). *Psychology of health, illness and medical care*. Brooks/Cole Publication Co.
- Gammon, J., & Mulholland, C. W. (1996). Effects of preparatory information prior to elective total hip replacement on postoperative physical coping outcomes. *International Journal of Nursing Studies*, 33, 589-604.
- Hathaway, D. (1986). Effects of preoperative instruction on postoperative outcomes: a meta-analysis. *Journal of Nursing Research*, 35, 269-275.
- Johnson, J. E. (1973). Effects of accurate expectations about sensations on the sensory and distress

ological surgery: a preliminary report. *Journal of Clinical Psychology*, 38, 504-512.

Reading, A.E. (1986). The effects of psychological preparation on pain and recovery after minor gynecological surgery: a preliminary report. *Journal of Clinical Psychology*, 42, 504-512.

Spielberger, C.D. (1983). *State-Trait Anxiety Inventory*. Palo Alto, CA: Consulting Psychologists Press.

Suls, J., & Wan, C.K. (1989). Effects of sensory and procedural information on coping with stressful medical procedures and pain: a meta-analysis. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 57, 372-379.

Vallerand, W.P., Vallerand, A.H., & Heft, M. (1994). The effects of postoperative preparatory information on the clinical course following third molar extraction. *Journal of Oral and Maxillofacial Surgery*, 52, 1165-1170.

Voshall, B. (1980). Effects of information booklet on

well-being of hospital patients. *Patient Counseling Health Education*, 2, 51-64.

Wall, P.D., & Melzak, R. (1994). *Textbook of pain*. (3rd ed.). London: Churchill Livingstone.

Wallace, L.M. (1984). Psychological preparation as a method of reducing the stress of surgery. *Journal of Human Stress*, 10, 62-76.

Wallace, L.M. (1986). Preoperative state anxiety as a mediator of psychological adjustment to and recovery from surgery. *British Journal of Medical Psychology*, 59, 253-261.

Wells, J., Howard, G.S., Nowlin, W.F., & Vargas, M.J. (1986). Presurgical anxiety and postsurgical pain and adjustment: effects of a stress inoculation procedure. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 54, 831-835.

Zimer, M.M. (1983). Effects of information on post-surgical coping. *Journal of Nursing Research*, 25, 282-287.